

Aktuel økologi i Sverige

Af Ninna Boesen og Lisbeth Frank Hansen

På en tur rundt i Östragötland midt i september 2018, fik vi et godt indtryk af, hvad der rører sig indenfor den økologiske sektor i Sverige. Turen bød på alt fra mælkeproduktion, ægproduktion og kødkvæg til planteavl med dyrkning af hamp og quinoa.

Vreta Kluster

Første stop var Vreta Kluster, som er en samling af 30 virksomheder, der arbejder indenfor landbrug, skovbrug, energi og mad. Samme koncept som vores egen Agro Food Park i Århus. Ideen er at samle virksomheder inden for samme branche og på den måde fremme samarbejde og idéudveksling virksomhederne imellem i håb om, at udvikle fødevarerbranchen i en positiv og fremsynet retning. Udover Kontorfaciliteter, var der også et konferencecenter, som på turen blev benyttet til en række spændende foredrag.

Billede 1. Økologikonsulent Per Ståhl beretter om erfaringerne fra Klostergården.

Økologikonsulent Per Ståhl fra Hushållningssällskapet (en svensk medlemsejet landboorganisation) fortalte om deres forsøgsgård Klostergården, som drives med et økologisk planteavlssædskifte uden tilførsel af husdyrgødning (læs mere i artiklen: *Økologisk planteavl uden husdyrgødning på side 30*). Det andet foredrag, som blev holdt på Vreta Kluster, handlede om brug af insekter til foder. Import af proteinfoder er en stor post for mange dyrehold, og det bliver ofte importeret langvejs fra. Brug af insekter som proteinfoder vil muliggøre en lokal produktion og endda egen produktion, hvilket ligger godt indenfor den økologiske tankegang. Forsøg med soldaterfluens larver har vist gode resultater, da den er mere eller mindre altædende, og derfor kan fodres med husholdningsaffald. De havde fodret både fisk og høns med larverne med varierende resultater. Fiskene, der ikke er vandt til levende føde, havde ikke været så interesserede. Hønsene derimod spiste de levende larver med stor entusiasme. Samtidig var larverne med til at aktivere hønsene positivt. En interessant sidenote; produktion af larver kan kombineres med et akvaponi-system. I akvaponi-systemet lever larverne af kompost fra planteproduktion, larverne udfordres til fisk, det næringsrige vand fra fiskene bruges til at dyrke planter i (f.eks. grøntsager eller krydderurter), vandet fra fiskene renses af planterne og føres tilbage til fiskene og planterester kan så igen bruges til at fodre laverne med - Som et helt økosystem.

Ombergs Ekogård

Gården ejes og drives af David Appelgren, som er tidligere Grafisk designer og markedsføringskonsulent. Han er også en ivrig og i konventionelle landbrugskredse ret kontroversiel blogger. Han står blandt andet bag Facebooksiden "Matfusket".

Uden nogen viden eller erfaring med landbrug købte han og hans kone gården og kastede sig ud i landmandslivet. I dag dyrker de hamp og quinoa, som de forarbejder til forskellige produkter, der sælges fra gården og til helsekostbutikker rundt om i Sverige. De laver bl.a. hampeolie af frøene, pesto af frø og blade, og hamp til medicinsk brug udvindes af blomsterne. De tørrede hampeblomster afregnes til 500 kr./kg i Sverige og 300 kr./kg i EU. Der dyrkes lige nu et meget lille areal med hamp i Sverige, hvorimod der dyrkes 15.000 ha i Frankrig og 5.000 ha i Estland. Hamp er ifølge David Appelgren en rigtig god forfrugt til andre afgrøder, da den har dybe rødder, og derfor samler meget næring op fra de dybere jordlag.

Billede 2. David Appelgren fra Ombergs Ekogård foran en af sine hampemarker.

Quinoa er en ny afgrøde i Sverige og Appelgren har derfor søgt til Danmark og samarbejdet med Sven-Erik Jacobsen, tidligere Københavns Universitet, om køb af såsæd og slibning af de høstede frø. Det er nødvendigt at slibe frøene, for at få den bitre skal af, før frøene kan spises. Det lykkedes i år at høste ca. 3 ton quinoa per ha, hvilket er tre gange så meget som forventet, og betydeligt mere end det er lykkedes at høste i Danmark. Måske fordi quinoaen var tilført gødning i form af vinasse. Quinoa har lige som hamp dybtgående rødder (i familie med "mælder") og led ikke meget under tørken i år. Samtidig trives quinoa, som stammer fra Sydamerika, rigtig godt med sol og varme. David Appelgren var rigtig godt tilfreds med at have haft to meget dybtrodede og tørketålende afgrøder som hamp og quinoa i år.

Alvastra Kungsgård

Oprindeligt blev der bygget en gård på stedet i tilknytning til Alvastra Kloster, som stadig ligger som en ruin nær ejendommen. Thomas og Åsa Orrenius forpagter i dag Kungsgården af staten. Der er i alt 295 ha til gården, hvoraf de 25 ha ligger som permanent afgræsning. Den bærende produktion er 38.000 æglæggende høns, som er fordelt på to stalde. Hønsene er fritgående med ekstra udeareal.

Billede 3. Staldanlæg til i alt 19.000 æglæggende høns.

Staldene er opdelt i sektioner med ca. 4.000 høns i hver. Hønsegården de går ud i, er ikke opdelt, så der kan de rende frit sammen, men efter sigende finder de nogenlunde ind i stalden i samme afdeling, som de er gået ud fra.

For at sikre et godt kredsløb på gården og udnytte grønafrøderne er der også en kødkvægsbesætning bestående af 100 ammekøer med kalve, som de selv markedsfører og afsætter. I marken er det primært foder til hønsene, der dyrkes i form af hvede, havre, og byg. Kløvegræs og lucerne dyrkes som vekselafrøder, og der dyrkes også hestebønner samt raps til olieproduktion. I planteavlen opnår de høje udbytter på omkring 6-7 t/ha i kornet. Dette skyldes deres adgang til rigelig hønsegødning, som de blander med kvæggylle og vinasse.

Da familien Orrenius overtog gården, gjorde de sig nogle tanker om, hvem deres målgruppe skulle være. De nåede frem til, at det skulle være dem, som tager et bevidst valg, når de står ved køledisken i supermarkedet. Det er forbrugere, som er miljøbevidste og kræver kvalitet og nærhed. Derfor valgte de at omlægge til økologi og opbygge en økologisk ægproduktion. For at nå deres kunder, er de meget bevidste om, at markedsføre deres eget mærke, og de sælger kun deres produkter under dette mærke til lokale kunder, restauranter og små supermarkeder.

Derfor har Thomas og Åsa Orrenius valgt at omlægge og investere i økologisk husdyrproduktion

- Vi tror på at markedet for økologiske produkter med tydelig sporbarhed, fortsat vil vokse.
- Vi ser det som positivt for miljøet og os.
- Vi får et bedre kredsløb indenfor gården.
- Det er godt for klimaet.
- Det bliver en mere interessant arbejdsplads.

En generel bemærkning; i Sverige er der ingen begrænsning på, hvor meget konventionel husdyrgødning økologer må bruge, men skrappe restriktioner på hvilke, der må bruges. EU-forordningsreglen om at gødning fra intensive husdyrbrug ikke må bruges, tolkes i Sverige som forbud mod gødning fra fuldspaltestalde (gylle) og fra landbrug med slagtekyllinger eller dyr i bure.

Hulterstad Gård

Er en kvæggård, som ejes af Kronefamilien. Driften er lagt ud i et selskab. Kronefamilien ejer 10% af selskabet, men er ikke direkte involveret i landbrugsdriften. Den varetages af to familier, som hver ejer 45% af driftsselskabet. Landbruget omfatter 510 ha ager og 100 ha med permanente afgræsningsarealer. Der er 350 malkekøer på gården, som blev omlagt tilbage i 1999. På det

Billede 4. Smukt istandsat staldbygning med den nye kostald i baggrunden.

tidspunkt var det Sveriges største økologiske gård. Der er investeret i ny kostald til 10 mio. skr. inkl. siloanlæg svarende til 24.000 skr./koplads.

Ifølge det svenske KRAV's regler skal køerne være ude på græs i mindst 12 timer hver dag i afgræsningsperioden, som i dette område er 3 måneder. Køerne er delt i to grupper, som hentes ind på skift til malkning tre gange i døgnet. Der afgræsses intensivt i folde på 2 ha med 1,5 døgn i hver fold. Lige efter hver afgræsning afpudses og vandes, og folden har så 15-16 dages pause inden køerne kommer igen. Alle ungdyr sælges og kvierne er på kviehotel om vinteren.

Der mangler ofte nedbør i dette område om foråret, og derfor har man et vandingsanlæg på gården. Det bruges også til spredning af 60-70% af gyllen. Tørken i år har været meget voldsom i Sverige, men heldigvis havde de på Hulterstad Gård investeret i supplerende vandingsmaskiner for to år siden, og kan i dag vande i alt 400 ha. Det har betydet, at de i år har fået tilstrækkelig med grovfoder i hus, på trods af tørken. På årsbasis bruges der 1.000 ton korn og hestebønner til besætningen. Det kommer dels fra egne marker og dels fra andre økologer i området. I år er det kun lykkedes at skaffe i alt 600 ton. De resterende 400 ton ved de ikke, hvordan de skal skaffe. Foderstoffene kan ikke levere noget og regner heller ikke med at kunne skaffe noget. Sverige plejer at være selvforsynende med økologisk foderkorn, og har ikke tradition for at skulle importere og agere på det økologiske kornmarked i udlandet, så det er en helt ny situation for dem.

Hörna Lantbruk

Bliver drevet af Ola og Eva Danielsson. De omlagde gården i 2007 og byggede stalden i 2009. De har 100 Jersey malkekøer, hvilket er en sjældenhed i Sverige. De henter derfor stor inspiration fra Danmark, hvor Jersey mælk er blevet en mærkevare. ARLA har i Sverige indtil nu ikke afregnet mælken efter værdistof. Det er først for nylig, at de har opnået at få 1000 kr. ekstra per afhentning fra Arla pga. højere fedtindhold i Jersey mælken. Her i eftersommeren fik køerne 12 kg TS i ensilage, 2-3 kg TS i afgræsning samt 10 – 12 kg kraftfoder. Kraftfoderet blev købt løbende uden kontrakt, hvilket giver et noget usikkert budget. Ola var dog opmærksom på dette og ville fremover forhandle en fast pris over en længere periode på plads. De opfede tyrekalvene og solgte dem selv som kvalitetskød til en god pris, men det skulle der også til, da det koster 1.500 – 2.000 skr. alene i mælk pr. kalv.

Billede 5. Jerseykøerne på vej til malkning.

Ullälva Gård

Gården blev omlagt i 1991, og der var indtil 1999 malkekøer på gården. Nu havde de lidt kødkvæg og drev de 180 ha primært med planteavl. De dyrkede vårbyg, ærter, vinterhvede og rajgræs til frø. I år havde de for første gang lagt rødkløver ud til frø. De havde et samarbejde med et landbrug med høns omkring foder og gødning. Kvik og tidsler nævnte de som det største ukrudtsproblem. Der var meget stiv lerjord på det meste af ejendommen, JB 7-9. Siden juli var der kun faldet 50 mm. regn, hvilket vanskeliggjorde jordbearbejdningen. På billede 5 ses et meget knoldet såbed efter pløjning og harvning af den stive lerjord. Her ville fokus på at få mere organisk materiale i jorden være oplagt.

Billede 6. En tør JB 7-9 jord, som er blevet pløjet og harvet i forsøget på at skabe et såbed.

Etableringen af vinterrapsen var blevet meget uens, pga. tørken. Som supplement til den importerede hønsegødning, havde de forsøgt sig med en rest fra et destilleri baseret på hvede. Produktet var 80 grader varmt ved udbringning, og kunne grundet svidning, bruges som ukrudtsmiddel.

Billede 7. Den nyetablerede vinterraps på Ullälva Gård.